Міністерство науки і освіти України
Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара
Факультет української й іноземної філології та мистецтвознавства
Кафедра української літератури

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

з вивчення **курсу “Історія української літератури кінця XIX – початку XX століття”**

Дніпро
2018

ББК 83.3(4УКР)5
М 54

Затверджено на засіданні кафедри української літератури
(протокол № 5 від 23.05.2018)

Рекомендовано до друку вченою радою факультету
(протокол № 11 від 19.06.2018)

Упорядник: канд. філол. наук., доц. Гонюк О. В.
Рецензент: канд. філол. наук, доц. Шаф О.В.

Подається мета, завдання дисципліни "Історія української літератури кінця XIX – початку XX ст.". Уміщені елементи теорії літератури, теми практичних занять, індивідуальних та самостійних робіт. Завдання для перевірки знань студентів дозволять розвинути творче ставлення до опанування курсу.

Для студентів-філологів денного та заочного відділень університету.

Видано власним коштом

©Гонюк О.В., 2018

Мета і завдання дисципліни

"Історія української літератури кінця XIX - початку XX ст."

1.Ознайомити студентів із визначними тенденціями розвитку української літератури к.XIX-поч.XX ст. (зокрема кризою реалізму та зародженням модернізму), творчістю видатних її представників, розкрити національну специфіку літератури та визначити її місце у світовому літературному процесі.

2.Досягти знань найважливіших явищ літературного життя к. XIX - поч. XXст., вміння розуміти жанрово-стильову неповторність творчої спадщини того чи іншого митця, побачити її зв'язок із соціальними та філософськими тенденціями доби, оцінювати з естетичних позицій кожен літературний твір.

Для оволодіння літературним матеріалом даного курсу залучаються матеріали з історії України, усної народної творчості, античної культури та міфології, окремі філософські праці.

Вступ

Відомий вислів В. Винниченка про те, що українську історію треба читати з бромом, цілком може стосуватися й історії української літератури. І не лише тому, що створювалася вона майже в піділлі, заборонована й принижувана, але й тому, що її історію сфальсифікували за доби тоталітаризму так, як ніяку, може, іншу історію літератури в світі. Тут спотворення, викривлення здійснювали різними способами – від грубих до витончених. В одних випадках про певні літературні явищ, постаті письменників просто не згадували, їх вилучали повністю (Богдан Лепкий, Михайло Яцків). В інших – замовчувалися окремі теми, проблеми, твори, у яких домінувала національна ідея (Бояриня» Лесі Українки). Ще в інших – письменників обвішували ярликами типу «реакційний», буржуазно-націоналістичний», їх «розташовували» в протилежні «табори», які нібито безперервно «боролися» один з другим (Осип Маковей і Михайло Грушевський та ін.).

Недомовленості, переважання соціологічного підходу, нехтування естетичними критеріями звужували й збіднювали уявлення про українську літературу, поглиблювали почуття нижчевартості, що вкорінювалися в гени українця. А втім, класична література другої половини XIX – початку XXстоліття яскраво відобразила процес деформації психіки українця, деградації бездержавного народу.

Історія української літератури кінця XIX – початку XXст. потребує сьогодні якісно нового осмислення, нових акцентів та підходів, очищення від вульгарно-соціологічних догм, завуальованих фальсифікацій. Естетично багата, розмаїта з стильового й жанрового поглядів (у ній представлені всі відомі світовій літературі форми – від фольклоризованих до модерну) українська література кінця XIX – початку XXстоліття здатна відіграти велику роль у

вихованні національної гідності, патріотизму, усього того, що вкладається в поняття «національна свідомість».

Культура як умова відродження нації в українській естетичній традиції кінця XIX – початку XX століття

Як відомо, українська культура кінця XIX – початку XXстоліття розвивалася в складних історичних та соціальних умовах. Цей період насичений важливими подіями. Гострі політичні баталії в російському суспільстві, невдала російсько-японська війна, революція 1905-1907 років втягнули українську громаду у вир загальноросійського визвольного руху. Питання перебудови Російської імперії витіснили українські інтереси на другий план. Сплюндровані були надії на маніфест 17 жовтня 1905 року, на вільний розвиток українського політичного й культурного життя в умовах конституційного ладу в Росії.

У Галичині, Буковині, на Закарпатті початок XXстоліття був позначений зростанням визвольних тенденцій, посиленням суспільного руху. Національна й політична свідомість вузьких кіл інтелігенції й поширилася на інші верстви населення, прилучаючи їх до боротьби за свої економічні й культурні інтереси в складних умовах міжетнічної ворожнечі серед різних народів Австро-Угорської монархії.

Заборони українського слова 1863, 1876 та 1881 років виявилися не єдиними болючими ранами на тлі української культури: царський уряд не полишав спроби знищити її на межі XIX – XXст. У 1884 році забороняють увезення українських книжок з-за кордону. Через рік покладено край друкові навіть українських дитячих читанок. У 1899 році на Київському археологічному з’їзді урядом було дозволено читати реферати на всіх слов'янських мовах, крім української, що примусило галицьких учених повернутись додому. Те ж саме було й 1903 року, коли на святі відкриття пам’ятника І.П.Котляревському в Полтаві заборонили виступи рідною мовою письменника. І все ж національна культура залишилася тією сферою, у рамках якої відбувався розвиток національної свідомості. Ця ідея стала серцевиною теорії українства Микити Шаповалова (М.Сріблянського). Він сформулював вимогу кваліфікованої культури як умови життєздатності нації. Українство може існувати як нація, об’єднана культурою. Погляди М. Шаповалова були узагальненням досвіду цілого покоління українських мислителів на межі XIX –XXстоліть.

Прогресивні педагогічні діячі (Х.Алчевська, Б.Грінченко, С.Васильченко та ін.) всупереч політиці властей обстоюють право на навчання дітей у школах рідною мовою, створюють україномовні підручники. У кількох університетах, зокрема Львівському та Чернігівському, було відкрито українські кафедри, які займались вивченням мови, літератури та історії України. Починаючи з 1905 року створюється мережа «Просвіт» на Наддніпрянщині, які ширили національну культуру, друкуючи книжки українською мовою. Іншою формою

поширення національного духу були багатолюдні маніфестації (як ювілей М.Лисенка в Києві, похорон Б.Грінченка, Лесі Українки, протест проти заборони святкування 100-річчя народження Т.Шевченка тощо). Єдиний орган української думки на східній Україні – журнал «Киевская старина» (до 1907 року виходив російською мовою) умістив на своїх сторінках численні праці з історії, філософії, етнографії, літератури.

У Львові 1892 року виникло Наукове товариство ім. Т.Шевченка, завданням якого була систематизація досліджень у галузі українознавстві (діє й сьогодні за кордоном). Довкола нього згуртувались найвидатніші українські вчені – І.Франко, етнограф В.Гнатюк, географ С.Рудницький, М.Грушевський та ін.

У 1890 – 1910 роках вийшли у світ такі праці, як «Історія запорозьких козаків» Д.Яворницького та «Історія України-Русі» М.Грушевського. Тенденція до національного самовизначення позначилась на дослідженнях з фольклористики та етнографії. У літературі цього періоду зв'язок з фольклором простежується на всіх рівнях – від відтворення особливостей народного світобачення, побудови творів за канонами народного мелосу до фольклорної символіки. У молодій поезії формується оригінальний стиль на основі сплаву фольклорної образності та ритмомелодики творів тогочасних європейських поетів (цикл «На позиченій скрипці» Б.Лепкого, вірші В.Пачовського зі збірки «Розсипані перли», П.Карманського зі збірки «Ой, люлі, смутку»).

Літературні напрями й течії в українській літературі к. XIX – поч. XX століття

Реалізм

Літературний напрям, який характеризується правдивим і всебічним відображенням дійсності на основі типізації життєвих явищ. Починаючи з 30-х рр. XIX ст. набуває розвитку у Франції, а згодом в інших європейських літературах. На відміну від романтизму, який зосереджував увагу на внутрішньому світі людини, основою для реалізму стає проблема взаємин людини і середовища, впливу соціально-історичних обставин формування духовного світу людини і середовища, впливу соціально-історичних обставин формування духовного світу (характеру) особистості. замість інтуїтивного почуттєвого світосприйняття на перше місце в літературі висувається пізнавально-аналітичне начало, а типізація дійсності утверджується як універсальний спосіб художнього узагальнення.

Визначальні риси реалізму:

- раціоналізм, раціоцентричний психологізм (ототожнення психіки свідомості, недооцінка позасвідомих процесів);
- правдиве, конкретно-історичне, всебічне зображення типових подій ї характерів у типових обставинах при правдивості деталей;

▪ принцип точної відповідальності реальній дійсності усвідомлюється як критерій художності, як сама художність;

▪ характер і вчинки героя пояснюються його соціальним походженням та становищем, умовами повсякденного життя;

▪ конфліктність (драматизація) як сюжетно-композиційний спосіб формування художньої правди;

▪ превалювання (перевага) епічних, прозових жанрів у літературі, послаблення ліричного струменя мистецтва.

Серед українських реалістів – Марко Вовчок, І.Нечуй-Левицький, Панас Мирний, І.Франко.

Модернізм

Загальна назва літературних напрямів та шкіл XX ст., яким притаманні формотворчість, експериментаторство, тяжіння до умовних засобів, анти реалістична спрямованість. Модерністські напрями виникли як заперечення натуралістичної практики в художній царині, обґрунтованої філософією позитивізму. Модерністи на відміну від раціоналізму попередників, на перше місце ставили творчу інтуїцію, втаємничення у трансцендентну (за філософією І.Канта, ту,що лежить поза межами свідомості і пізнання, тобто не може бути пізнаною сутністю буття. Вищим знанням проголошується не наука, а поезія, зважаючи на її феноменальну здатність одуховнювати світ, проникати у найінтимніші глибини буття. Модерністи свідомо роблять свою творчість антидемократичною, елітарною.

Визначальні риси модернізму:

▪ новизна та антитрадиціоналізм (хоча модерністи ніколи не поривають із літературною традицією цілком);

▪ у творах затверджується перевага форми над змістом;

▪ визнання інтуїтивного поруч із логічним шляхом пізнання;

▪ індивідуалізм, зосередження на «Я» автора, героя, читача;

▪ психологізм, пильна увага до позасвідомих сфер психіки, до внутрішньої боротьби роздвоєного людського «Я»;

▪ широко використовуються такі художні прийоми, як «потік свідомості» та монтаж, що прийшов у літературу з кіномистецтва;

▪ використання символу, як засобу пізнання і відтворення світу;

▪ естетизм; ліризм.

Окремі напрями модерністської літератури сьогодні стали класикою. Серед найвизначніших – імпресіонізм, неоромантизм, символізм, імажинізм, футуризм, акмеїзм, експресіонізм, сюрреалізм, «театр абсурду», дадаїзм, «новий роман» тощо. Одним з найперших виявів модернізму, точніше його просвітником в Україні був декаданс.

Декаданс

Напрям, назва якого в перекладі означає занепадництво.

Літературознавець В.Щурат (той самий, який назвав збірку І.Франка «Зів'яле листя» декадентською якому Франко відповів своїм вищим – запереченням «Декадент») трактував декаданс як темне натхнення, як неясну, затемнену нічну красу, а поета-декадента як людину, яка здатна пережити самостійно, «безпредметно» тугу і піднятися «в ідеалу світ», занедбавши так звану громадську тему і суцільні проблеми.

Уперше декадентами стали називати у Франції символістів, які відійшли від існуючої літературної традиції. Пов'язано це було з тим, що в 80-х рр. XIX ст. французька молодь, незадоволена опортунізмом (пристосовництвом), що запанував у Франції, демонстративно відійшла від політики і повністю віддалась науці, філософії, естетиці. Тривалий час в Україні декадентство вживалось як синонім модернізму, а в поезії розчинилось у символізмі,який став найпотужнішою культурно-стильовою течією в період раннього модернізму.

В українській літературі модернізм набув специфічних рис. Перші спроби «модернізувати» українську літературу роблять М.Вороний, М.Коцюбинський та М.Чернявський, видаючи альманахи «З-над хмар і долин» (1903), «Спочатку життя» (1905), а також представники «Молодої музи» (П.Карманський, В.Пачовський, С.Твердохліб, О.Луцький та ін.), «Української хати» (М.Євшан, М.Сріблянський, А.Токачевський, Г.Чупринка, О.Олесь, М.Жук та ін.).

Неоромантизм (новоромантизм)

Стильова течія модернізму, що виникла в українській літературі на початку XX ст., названа Лесею Українкою «новоромантизм». Зі «старим» романтизмом його ріднить порив до ідеального, виняткового. Відкинувши раціоцентризм, неоромантики на перше місце поставили чуттєву сферу людини, емоційно-інтуїтивне пізнання.

Визначальні риси неоромантизму:

- неоромантики змальовували переважно не масу, а яскраву, неповторну індивідуальність, що вирізняється з маси, бореться, – часом попри безнадійну ситуацію, – зі злом, зашкарублістю, сірістю повсякдення;
- герої неоромантиків сповнені тугою за високою досконалістю, характеризуються внутрішнім аристократизмом, бажанням жити за критеріями ідеалу, а не буднів;
- головна увага зосереджувалася на дослідженні внутрішнього світу людини, через який неоромантики намагалися зазирнути у світ духовний;
- зовнішні події (також і соціальні) у творах неоромантиків відступають на задній план;
- неоромантики часто вдаються до умовних, фантастичних образів, ситуацій, сюжетів;
- відмова від типізації, натомість застосування символізму.

Неоромантизм в українській літературі започаткувала О.Кобилянська новелами та повістями «Людина», «Царівна». У цьому стилі працювали також Леся Українка, Олександр Олесь, Микола Вороний та інші.

Імпресіонізм

Художній напрям, заснований на принципі безпосередньої ліквації вражень, спостережень, співпереживань. Сформувався у Франції в другій половині XIX ст., насамперед у малярстві. Визначення походить від назви картини Клода Моне «Враження. Схід сонця» («Impression. Soleillevant», 1873). Наприкінці XIX ст. імпресіонізм поширився у європейському письменстві. Засновниками літературного імпресіонізму вважаються брати Ґонкури. Виявився він також у творчості Ґі де Мопассана, М.Пруста, К.Гамсуна, О.Уайльда, А.Чехова, І.Буніна.

Визначальні риси імпресіонізму:

- зображується не сам предмет, а враження від нього («Бачити, відчувати, виражати – в цьому все мистецтво», – проголошували Едмонд і Жуль Ґонкури);
- часопростір ущільнюється і подрібнюється, предметом мистецької зацікавленості стає не послідовна зміна подій і явищ (фабула), не соціальний, логічно впорядкований історичний відрізок або період життя героя, а уривчасті фрагменти, відбиті у свідомості персонажа;
- герой імпресіоністичного твору цікавий не так своєю активністю, спрямованою на перетворення зовнішнього світу, як саме «пасивною» здатністю сприймати, реагувати на зовнішні збудники,бути носієм, навіть колекціонером вражень;
- найпоширенішим жанром імпресіонізму стає новела.

Український імпресіонізм на тлі західноєвропейського мав яскравіше лірико-романтичне забарвлення, що зближувало його (а нерідко й змішувало зовсім) з неоромантизмом та символізмом. Поетика імпресіонізму відбилася у творчості М.Коцюбинського, В.Стефаника, М.Черемшини, частково О.Кобилянської, а також Г.Михайличенка, М.Хвильового, Є.Плужника та інших.

Експресіонізм

Напрям, назва якого походить від французького expression (вираження). Як і імпресіонізм, постав у творчості західноєвропейський художників (В.Ван Гог, Е.Мунк, П.Сезанн, П.Гоген, А.Матісс та ін.). Згодом експресіоністичний стиль засвоює німецька література (С.Георге, Г.Траль, Ф.Кафка, Б.Брехт та ін.), і далі й інші європейські літератури.

Визначальні риси експресіонізму:

- зацікавленість глибинними психічними процесами;
- заперечення як позитивізму, так і раціоналізму;

▪ оновлення формально-стилістичних засобів, художньої образності та виразності, часом непоєднуваних між собою, як глибокий ліризм і всеохоплюючий пафос;

▪ суб'єктивізм і зацікавленість громадською темою.

Український експресіонізм започаткував В.Стефаник, який від декадентських поезій у прозі перейшов на засади експресіонізму. У стильову течію експресіонізму частково вписується творчість М.Куліша («97»), частково – М.Бажана (збірка «17-й патруль»), а особливо проза М.Хвильового, І.Дніпровського, Ю.Липи, Т.Осьмачки.

Символізм

Одна зі стильових течій модернізму, що виникла у Франції в 70-х рр. XIX ст., а в українській літературі поширилася на початку XX ст. Основною рисою символізму є те, що конкретний художній образ перетворюється на багатозначний символ.

Теоретиком символізму вважається Ш.Бодлер. Він висунув теорію «систем відповідностей», за якою всі предмети і явища, всі чуття і почуття невидимо зв'язані в одну невиразну, містичну цілість. Завдання митця – побачити ці зв'язки, розплутати їх, показати таємничу залежність усього на світі. У 1880-90-х рр. у Франції з'являється ряд послідовників Бодлера – символістів. Найталановитіші його продовжувачі – П.Верлен, А.Рембо, С.Малларме.

Визначальні риси символізму:

▪ войовничий бунт проти надто консервативної і регламентованої суспільної моралі;

▪ підкреслене естетство (захоплення витонченою поетичною формою і недооцінка змісту);

▪ культ екзотичних і заборонених тем, хвороблива увага до позасвідомого, садо-мазахістських виявів тощо;

▪ спроби вирватися за рамки повсякденного, прив'язаного до матеріальності буття, зазирнути до «світу в собі».

В українську літературу символізм прийшов через австрійсько-німецьку та польську літератури. Засновницею цього стилю у вітчизняному письменстві стала Ольга Кобилянська. Серед помітних українських символістів можна назвати П.Карманського, В.Пачовського,Б.Лепкого, М.Яцківа, Д.Загула, Я.Савченка, О.Слісаренка, Т.Осьмачку (у ранній поезії), М.Євшана, М.Сріблянського, Г.Чупринку. Водночас слід наголосити, що український символізм міцно переплетений з неоромантизмом, практично неможливо визначити, який з двох стилів домінує у тому чи іншому творі.

Неореалізм

Стильова течія в українській літературі початку XX ст. (її ще називають соціально-психологічним, романтичним, імпресіоністичним або лірико-психологічним реалізмом), яка

розвинулась з класичного реалізму. Не сприйнявши наслідувального (мім етичного) принципу «зображення життя у формах життя», неореалісти визначили свій концептуальний принцип між документальною достовірністю, філософсько-аналітичним заглибленням у дійсність та ліричною стихією. Часто промовиста деталь для них значить більше, ніж розгорнутий за всіма правилами реалістичного письма сюжет.

Визначальні риси неореалізму:

- у творах поглиблений психологізм, на який скеровується вся увага;
- неореаліст заглиблюється у внутрішній світ персонажа для самодостатнього осмислення його як людини, пізнання її раціональної сутності незалежно від суспільного оточення;
- внутрішні психологічні чи зовнішні соціальні суперечності у творах цього стилю виступають (переважно на підтекстовому рівні) як вияви понадчасового, метафізичного конфлікту добра і зла, світла і темряви;
- зазвичай автори не пропонують читача однозначних вирішень психологічних колізій, намагаються зрозуміти і об'єктивно подати позицію кожної зі сторін досліджуваного конфлікту.

Неореалізм виявився у творчості В.Винниченка, В.Підмогильного, Б.Антонечка-Давидовича, І.Сенченка, Д.Домонтовича (В.Петров) та інших митців.

Словник літературознавчих термінів

- **Алегорія** – троп, у якому абстрактне поняття яскраво передається за допомогою конкретного образу (наприклад, у казках лисиця уособлює хитрість).
- **Алітерація** – повторення подібних за звучанням приголосних у віршованому рядку, строфі для підсилення звукової або інтонаційної виразності й музичності.
- **Алюзія** – натяк на відомі події, який є одночасно і своєрідною стилістичною фігурою. Алюзія є найбільш ущільненим тематичним елементом. Вона може складатися з одного слова, як у поемі Т.Шевченка «Неофіти», де ніби випадкова згадка про Сибір допомагає глибше, точніше зрозуміти тему твору. Вдала алюзія може викликати довгу низку асоціацій.
- **Анафора** – єдино початок, повторення на початку віршових рядків, строф або речень однакових або співзвучних слів, синтаксичних конструкцій.
- **Анекдот** – коротке гумористичне оповідання про характерний випадок у побутовому житті з несподіваним і дотепним закінченням.
- **Антитеза** – стилістична фігура, яка утворюється зіставленням слів або словосполучень, протилежних за своїм змістом.
- **Асонанс** – повторення однакових голосних звуків у рядку або строфі, що надає віршованій мові милозвучності, підсилює її музичність.

▪ **Афоризми, або Крилаті слова** – стислі влучні оригінальні вислови відомих письменників, що набули поширення в народі через влучність, дотепність чи широту філософських узагальнень.

▪ **Балада** – жанр ліро-епічної поезії фантастичної, історико-героїчної або соціально-побутової тематики з драматичним сюжетом (наприклад, «Рибалка» П.Гулака-Артемовського).

▪ **Білий вірш** – неримовані вірші з чіткою внутрішньою метричною структурою, де на місці рими лишається чиста клаузула (наприклад, «Лісова пісня» Лесі Українки).

▪ **Верлібр** – вірш без рими і розмірів з довільним чергуванням рядків різної довжини.

▪ **Внутрішній монолог** – різновид монологу, в якому передаються внутрішні переживання персонажа замість опису зовнішніх реальних подій, ситуацій, що викликають ці переживання.

▪ **Водевіль** – невелика комедійна п'єса (переважно одноактна), якій притаманна проста композиція, динамічний сюжет, дотепність, у ній розмови героїв чергуються з піснями, танцями (наприклад «Москаль-чарівник» І.Котляревського).

▪ **Гіпербола** – різновид тропа, що полягає в поступовому нагнітанні засобів художньої виразності задля підвищення чи пониження їхньої емоційно-стильової значимості.

▪ **Градація** – стилістична фігура, що полягає в поступовому нагнітанні засобів художньої виразності задля підвищення чи пониження їхньої емоційно-стильової значимості.

▪ **Гротеск** – (від фр. Grotesque– химерний, витіюватий; смішний, комічний) – один із різновидів комічного в літературі та мистецтві, який поєднує у фантастичній формі жахливе і смішне, потворне і піднесене. Гротеск базується на перебільшенні і сполученні контрастів реального й фантастичного, трагічного й комічного. Як форма комічного, гротеск відрізняється від гумору, іронії, сатири тим, що в ньому смішне і кумедне невіддільні від страшного, жахливого; як правило, гротескові образи несуть у собі трагічний смисл.

Термін «гротеск» поширився у XV – XVIст., коли під час розкопок давньоримських підземних приміщень (гротів) були знайдені настінні розписи з химерними візерунками, в яких широко використовувались мотиви з рослинного та тваринного життя. Гротові розписи звичайно призначались для обрамлення невеликих за розміром (і дорожчих за виконанням) живописних творів, за контрастом підкреслюючи їх красу, гармонійність, піднесений характер. Разом з тим вони ніби поєднували цей світ ідеальної краси, бездоганної героїки з невпорядкованою дійсністю, з «найнижчим» – рослинними та тваринними – її формами. Як художній образ гротеск відрізняється двоплановістю, контрастністю. Гротеск – це завжди відхилення від норм, умовність, перебільшення, умисна карикатура. Саме тому гротеск широко використовується з сатиричною метою.

▪ **Гумор** – 1. Різновид комічного, відображення смішного в життєвих ситуаціях і людських характерах. 2. Узагальнена назва творів, мета яких – розсмішити, викликати гарний настрій. 3. Взагалі сміх і відчуття комічного.

▪ **Гумореска** – невеликий віршований, прозовий чи драматичний твір з комічним сюжетом, відмінний від сатиричного твору легкою,жартівливою тональністю.

▪ **Драма** – 1. Один з основних родів художньої літератури, що зображує дійсність безпосередньо через висловлення та дії самих персонажів. 2. Один із жанрів драматичного роду, поряд з комедією, трагедією, це п'єса соціального чи побутового характеру з гострим конфліктом, який розвивається в постійній напрузі.

▪ **Експозиція** – сюжетно-композиційна частина художнього твору, яка знайомить читача з його головними персонажами, конфліктами, проблемами, обставинами дії.

▪ **Епітет** – образне означення, влучна характеристика предмета або явища, яка підкреслює їх суттєву ознаку, дає ідейно-емоційну оцінку.

▪ **Епітети постійні** – епітети, які у фольклорних творах, а іноді в інших, часто вживаються з тими самими словами: козак – молоденький, кінь – вороненький, зброя – ясная, шлях – битий.

▪ **Епіфора**–стилістична фігура, протилежна анафорі: повторення однакових виразів, слів, або звукових сполучень у кінці віршових рядків чи строф, а також прозових уривків з метою посилення виразності поетичної мови, підкреслення чогось.

▪ **Есе** – невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання і не претендує на вичерпне й визначальне трактування теми.

▪ **Зав'язка** – елемент сюжету й композиції, який розпочинає основний конфлікт, зіткнення антиподів.

▪ **Ідея художнього твору** – головний принциповий задум, який автор висловив у творі, – основна думка твору.

▪ **Ідилія** – різновид буколіки; невеликий, переважно віршовий твір, в якому поетизується сільське життя (наприклад, «Садок вишневий коло хати» Т.Шевченка).

▪ **Інвектива** – гострий виступ проти кого -, чого-небудь; гостре обвинувачення.

▪ **Інверсія** – стилістична фігура мови, яка полягає в незвичному розташуванні слів у реченні, щоб найбільш значуще слово чи слова особливо підкреслити, звернути на них увагу.

▪ **Інтер'єр** – в літературі вид опису, змалювання внутрішніх приміщень та предметів, які в них знаходяться і безпосередньо оточують персонажів твору.

▪ **Іронія** – художній троп, який виражає глузливо-критичне ставлення митця до предмета зображення, прихована насмішка.

▪ **Колізія** – зіткнення протилежностей (інтересів, переконань, мотивів, окремих осіб), джерело конфлікту та форма його реалізації у художньому творі.

▪ **Композиція** – побудова твору. Найпоширеніші види: лінійна – події зображуються в хронологічній послідовності; ретроспективна – події, що відбулися раніше, зображуються пізніше; паралельна – дві події, що відбулися одночасно, зображуються як послідовні; монтаж – кілька подій, що відбуваються одночасно, зображуються по черзі.

▪ **Конфлікт** – зіткнення протилежних інтересів і поглядів, напруження і крайнє загострення суперечностей, що призводять до активних дій, ускладнень, боротьби, супроводжуваних складними колізіями.

▪ **Кульмінація** – важливий елемент сюжету: вирішальне, найгостріше зіткнення сил, які ведуть боротьбу, момент найвищого напруження в розвиткові змальованих у творі подій.

▪ **Лейтмотив** – головний мотив, пануючий настрій,образ, іноді художньо виразна деталь, яка повторюється у творі. Так у новелі М.Коцюбинського «Intermezzo» лейтмотивом звучать слова про неможливість героя залишитись на самоті, про те, що його втомили люди. Універсальним лейтмотивом українського романтизму є серце.

▪ **Ліричний відступ** – це такий авторський відступ від розгортання подій, картин і образів, у якому письменник безпосередньо від себе висловлює почуття і настрої у зв'язку з долею героїв, виявляє своє ставлення до них тощо.

▪ **Ліричний герой** – образ, що виникає в уяві читача під враженням висловлених у творі почуттів, переживань, роздумів.

▪ **Ліро-епічний твір** – це художній твір, в якому поєднується епічне й ліричне зображення життя. У ліро-епічних творах розгорнутий сюжет, що характерно для епічних творів, а зображення переживань головної дійової особи та думки й почуття самого автора, як правило, свідчать про його ставлення до зображуваних подій, що є ознаками ліричних творів.

▪ **Літературний жанр** – тип літературного твору, один з елементів класифікації літературного матеріалу, позначає літературні твори, які умовно об'єднуються за певною структурою та спільними ознаками зображення дійсності. Наприклад, серед епічних творів найчастіше виділяють такі жанри (види): казка, байка, легенда, оповідання, новела, повість, роман, епопея та ін.; серед ліричних: ліричний вірш, пісня, елегія, епіграма та ін.; серед драматичних: трагедія, комедія, драма, водевіль, факс та ін.

▪ **Літературний напрям** – це конкретно-історичне втілення художнього методу, що проявляє себе в ідейно-естетичній спільності групи письменників у певний період часу. Літературний напрям є синтезом художнього методу та індивідуального стилю письменника.

▪ **Літературний процес** – безперервний, надзвичайно складний, іноді суперечливий, іноді регресивний розвиток літератури, який визначається всією сукупністю явищ і фактів,

спричинених як єдиними нормами загальнолітературного світового розвитку, так і його національними особливостями.

▪ **Літературний рід** – узагальнююче поняття, один з головних елементів систематизації літературного матеріалу, категорія вищого порядку. За родами література поділяється на епос, лірику, драму.

▪ **Метафора** – один з основних тропів: образний вислів, в якому ознаки одного предмета чи дії переносяться на інший за подібністю.

▪ **Міфологема** – мотив, образ заснований на міфології, на відголосах давніх вірувань. Широко використовувались українськими письменниками-романтиками. Серед них найбільш поширені: міфологема могили, слов'янщини, серця тощо.

▪ **Монолог** – переважно в драматичному творі або кінофільмі роздуми персонажа вголос, розмова з самим собою чи глядачем.

▪ **Мотив** – це смислова одиниця, яка супроводжує, доповнює, ілюструє основну тему твору. Так мотив кобзи супроводить тему кобзаря в українському романтизмі. Мотив гнаного вітром листя супроводить тему вигнанця.

▪ **Новела** – невеликий за обсягом прозовий епічний твір про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, сконденсованою та яскраво вимальованою дією.

▪ **Оксиморон** – різновид тропа, що полягає у зведенні слів або словосполучень, значення яких взаємовиключає одне одного, створюючи ефект смислового парадоксу.

▪ **Опис** – зображення письменником місцевості, де відбувається дія, природи (пейзажу), зовнішнього вигляду осіб (портрета), внутрішньої частини приміщень (інтер'єру).

▪ **Оповідання** – невеликий прозовий твір, сюжет якого заснований на певному епізоді з життя одного персонажа (іноді кількох).

▪ **Оповідач** – особа, вигадана автором, від імені якої в художньому творі автор оповідає про події та людей.

▪ **Оповідь** – зображення подій і вчинків персонажів через об'єктивний виклад їх від першої особи, на відміну від розповіді – викладу від третьої особи.

▪ **Памфлет** – публіцистичний твір на злободенну тему, в якому з особливою гостротою й експресією у сатиричній формі висміюються й викриваються негативні суспільні явища.

▪ **Панегірик** – поетичний жанр, найхарактернішою ознакою якого є захоплена похвала та уславлення визначної події, подвигів видатної людини.

▪ **Паралелізм** – стилістична фігура:паралельне зображення двох (трьох і більше) явищ з різних сфер життя, показ одних явищ на фоні інших.

▪ **Пародія** – сатиричний або гумористичний твір, який наслідує, імітує творчу манеру письменника або напряму з метою його висміяти.

▪ **Пейзаж** – один із композиційних компонентів художнього твору: опис природи, будь-якого простору зовнішнього світу.

▪ **Персоніфікація** – вид метафори: уподібненій неживих предметів чи явищ природи людським якостям, олюднення їх (а уособлення – оживлений їх).

▪ **Підтекст** – внутрішній,прихований зміст якого-небудь висловлювання.

▪ **Повість** – епічний прозовий твір (рідше віршований), який характеризується однолінійним сюжетом, а за широтою охоплення життєвих явищ і глибиною їх розкриття посідає проміжне місце між романом та оповіданням.

▪ **Поема** – ліро-епічний віршований твір, у якому зображені значні події і яскраві характери, а розповідь героїв супроводжується розкриттям авторських переживань і роздумів.

▪ **Полілог** – багатоголосся, розмова, в якій одночасно бере участь багато людей.

▪ **Порівняння** – троп, який полягає у зіставленні одного предмета з іншим для того, щоб глибше розкрити, яскравіше змалювати його.

▪ **Портрет** – зображення в літературному творі зовнішнього вигляду, пози, рухів, виразу обличчя людини, її одягу, тощо.

▪ **Послання** – віршований твір, написаний як звернення певної особи чи багатьох осіб.

▪ **Ремарки** – авторські пояснення в тексті драматичного твору про час і обстановку, в якій відбувається дія, про вік, вигляд, міміку, жести, інтонацію голосу персонажів, про їх психологічний стан, вчинки тощо.

▪ **Ремінісценція** – один з видів творчих взаємовпливів, який полягає в запозиченні окремих елементів з творчості попередників.

▪ **Рефрен** – це повторення рядка у вірші для підкреслення або протиставлення змісту.

▪ **Римування** – характер розміщення рим у вірші. У межах чотиривірша (катрена) розрізняють такі способи римування: парне, або суміжне, коли перший рядок римується з другим, а третій з четвертим (aabb); перехресне, при якому перший рядок римується з третім, а другий – з четвертим (abab); кільцеве, або оповите, коли одна рима, об’єднуючи перший і четвертий рядки, ніби бере в кільце рядки, пов’язані іншою римою (abba).

▪ **Рима** – співзвучність закінчень слів у віршових рядках.

▪ **Ритм** – правильне чергування наголошених і ненаголошених складів у силабо-тонічній системі віршування.

▪ **Розвиток дії** – розгортання подій, що виростають із зав’язки, своєрідний перебіг розповіді автора про життя,стосунки і дії персонажів.

▪ **Розв'язка** – складовий компонент сюжету, вирішення конфлікту (інтриги) епічного, ліро-епічного, драматичного, а іноді й ліричного (сюжетного) твору.

▪ **Роман** – великий за обсягом, складний за будовою прозовий (рідше віршований) твір, в якому життя людей розкривається на тлі історичних або соціально вагомих обставин.

▪ **Сарказм** – зле, в'їдливе висміювання серйозних вад у характері персонажів, подіях та явищах громадського або побутового життя з тим, щоб викрити їх потворну сутність.

▪ **Сатира** – 1. У давньоримській літературі написаний гекзаметром поетичний твір, в якому викривалися пороки суспільства. 2. Різке осміяння суспільних вад за допомогою сатиричних засобів. 3. Художній твір, в якому здійснюється таке осміяння.

▪ **Сонет** – ліричний вірш, який складається з чотирнадцяти рядків п’ятистопного або шестистопного ямба,тобто з двох чотиривіршів (катренів) з перехресним римуванням та двох тривіршів (терцин) тернарного римування за основною схемою (abababababddbggd), хоча можливі й інші конфігурації рим.

▪ **Стиль** – 1. Сукупність мовних прийомів для вираження тих чи інших ідей, думок. 2. Сукупність усіх виразних засобів – мовних, композиційних, жанрових, вживаних для втілення змісту твору (наприклад, стиль класицизм).

▪ **Стопа** – в силабо-тонічному віршуванні – це група складів з незмінним для даного вірша розташуванням у ній одного наголошеного і одного, двох або трьох ненаголошених складів. Від повторення стоп залежить розмір вірша.

▪ **Строфа** – повторюване в даному вірші поєднання кількох віршованих рядків, зв’язаних між собою певною системою рим та інтонацією або за змістом, а також відділене від аналогічних сполук помітною паузою та іншими чинниками.

▪ **Сюжет** – організована в життєво правдоподібну картину система подій за участю певних персонажів.

▪ **Тема** – це коло життєвих явищ, відображених у творі у зв’язку з певною проблемою,що служить предметом авторського осмислення та оцінки. Тема – узагальнена основа змісту художнього твору, те, про що йдеться в ньому.

▪ **Трагедія** – драматичний твір, де зображуються нерозв’язані моральні проблеми, що призводять, як правило, до загибелі героя (героїв) («Сава Чалий» І.Карпенка-Карого).

▪ **Уособлення, або прозопопея** – різновид метафори: зображення неживих предметів або абстрактних явищ із наданням їм властивостей живих істот.

▪ **Усмішка** – різновид фейлетону та гуморески, введений в українську літературу Остапом Вишнею. Своєрідність жанру усмішки – в поєднанні побутових замальовок з частими авторськими відступами, в лаконізмі й дотепності.

▪ **Фабула** – основні події художнього твору, викладені без додаткових деталей.

▪ **Фейлетон** – художньо-публіцистичний жанр літератури, в основі якого лежать реальні факти, які зображено в сатиричному або гумористичному плані.

▪ **Характер літературний** – це зображення письменником у художньому творі людини з властивими їй індивідуальними рисами, які зумовлюють поведінку, ставлення до інших людей, до життя.

▪ **Художній метод** – це сукупність принципів ідейно-художнього пізнання та образного відтворення світу, спосіб осягнення дійсності засобами мистецтва. В історії літератури виділяють такі художні методи: бароко, класицизм, сентименталізм, романтизм, реалізм, натуралізм, модернізм. Кожний художній метод (за винятком модернізму) має відповідний літературний напрям. Напрям користується певним методом, заснований на ньому.

▪ **Художня асоціація** – зв'язок уявлень, коли одне з них у людській свідомості викликає низку інших, інколи ірраціональних (чистий – божественний), контрасту (добро – зло), суміжністю в часі (весна – цвітіння) чи в просторі (поле – жито) і постає як наслідок естетичного освоєння дійсності.

Плани практичних занять

І. Розвиток модернізму в українській літературі (XIX – XX).

1. Модернізм як певна мистецька філософія, певна модель літературного розвитку XX століття, естетичний рух.
2. Шарль Бодлер і Фрідріх Ніцше як теоретики модерності (стаття Бодлера "Художник модерного життя").
3. Стаття Д. Наливайка "Про співвідношення "декадансу", "модернізму", "авангардизму" // Слово і час. - 1997. - № 11 - 12. - С. 44- 48.
4. Специфіка формування українського модернізму, його хронологічні рамки.
5. Напрями українського модернізму (декаданс, імпресіонізм, експресіонізм, неоромантизм, символізм, футуризм, кубізм, дадаїзм, імажизм, неокласицизм, авангардицизм тощо).

Список рекомендованої літератури

1. Агеєва В. Українська імпресіоністична проза. К., 1994.
2. Денисюк І. О. Розвиток української малої прози кін.19 – поч. 20 ст. - К. : Вища школа, 1981. – С. 109 - 207.
3. Гундорова Т. ПроЯвлення слова. Дискусія раннього українського модернізму. Постмодерна і інтерпретація. Львів, 1997.
4. Жулинський М. Традиція і проблема ідейно-естетичних пошуків в українській літературі кін. 19 – поч. 20 ст. // Виписки НТМ . – Львів, 1992.
5. Ільницький М. Від "Молодої Музи" до "Празької школи". Львів, 1995.
6. Павличко С. Дискурс українського модернізму // Павличко С. Теорія літератури - К. : Основи, 2002. – С. 21 – 95.

7. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму. - Ів.-Франківськ, 1998.

8. Моклиця М. В. Модернізм як структура: Філософія. Психологія. Поетика. – Луцьк: Вежа, 2002. – 309 с.

ІІ. Поезія Б. Лепкого, П. Карманського та В. Пачовського як представників «Молодої музи».

1. Розвиток модернізму та його своєрідні риси в українській літературі. Естетичні програми угрупувань «Українська хата» та «Молода муза», ставлення до них І.Франка.
2. Туга як естетична домінанта лірики Б. Лепкого (“Чоло біле при чорній одежі”, “Недомовленеє слово”, “Вона там є...”, «Журавлі», «І в мене був свій рідний край», «Одинокий сиджу над рікою», «Осіння ніч на селі»)
3. Своєрідність поезії П. Карманського. (“В моїй душі страшна порожня”, “В темряві”, “Народе мій, се ти!”, «Сам! Ні батька, ані неньки», «Українська балада», «Бойовий гімн Українського січового війська», «Солодке личенько твоє»).
4. Музичність інтимної лірики В. Пачовського («Дрижання душі», «Жайворонок», «Дзвонять дзвони», “Я плакав у сні, мені снилася мрія”, “Князь Ляборець (Міт Срібної Землі)”, “Сторожа Грааля України”.

Список рекомендованої літератури

1. Атом серця. К., 1992. – 350 с.
2. Наєнко М. Українське літературознавство. К., 1997. – 320 с.
3. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. К., 1997. – 447 с.
4. Гундорова Т. Європейський модернізм чи європейські модернізми? (Українська перспектива) // СІЧ. – 1995. - №2. – С. 9 – 13.
5. Демська-Будзуляк Л. Досвід і риторика смерті в творчості молодомузівців // Слово і Час. – 2008. – №1. – С. 25-31.
6. Євшан Микола. Критика. Літературознавство. Естетика. – К., 1998. – С.168-193.
7. Карманський Петро. “Молода муза” й І. Франко // СІЧ. – 2002 - №6. – С.53-57.

ІІІ. Життя і творчість О. Олеся

1. Спільне й відмінне в лірициі О.Олеся та представників французького символізму Ш. Бодлера, П. Верлена, А. Рембо.
2. Своєрідність громадянської лірики митця. Переплетення громадських мотивів з особистими (“Пам’ятай”,“Сміється хтось, плює нам в рани”, “Живи, Україно, живи для краси”,“Воля! Воля? Сниться, може?..”, “Замовкніть всі: великий час прийшов”, “Чари ночі” (“Сміються, плачуть солов’ї...”), “Айстри”.

3. Інтимна лірика О. Олеся (“Так, як Данте любив Беатріче”, “Лечу в думках над море Середземне”, “Про мене ти забула”, “Ти все любиш його безнадійно” – V збірка (1917)).

4. Пейзажна лірика поета.

5. Художні прийоми й засоби в поезії Олеся (контраст, асонанси й алітерації, епітети, порівняння, символи, використання кличної форми і риторичних запитань, повторів, багатство здрібнілих форм і синонімів, евфоніки і рим). Природність, простота вислову й щирість почувань лірики митця.

Список рекомендованої літератури

1. Олесь О. Твори: у 2-х томах. – К., 1990.
2. Неврлий М. Олександр Олесь. – К., 1994. – С. 54-77.
3. Жулинський М. Із забуття в безсмертя. – К., 1990. – С. 92-108.
4. Гроно нездоланих співців. – К., 1997. – С.27-34.
5. Дем’янівська Л. Олександр Олесь // Дніпрова хвиля. – К., 1990. – С.451-457.
6. Чепелик О.А. Ідеал краси в поезії О.Олеся та французьких символістів // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Вип. 24. – 2008. – С. 109-113.
7. Цуркан І. М. Вогняна та солярна символіка у творчості Олександра Олеся та європейських символістів / І. М. Цуркан // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. - 2017. - Вип. 31(1). - С. 108-111.
8. Цуркан І. М. Символіка птахів у творчості Олександра Олеся та європейських символістів / І. М. Цуркан // Філологічні трактати. - 2016. - Т. 8, № 3. - С. 129-137.

IV. Життя і творчість М. Вороного

1. Полеміка між Вороним та Франком. Погляди М. Вороного на поезію і завдання поета. (“Іванові Франкові”, “Пам’яті Миколи Лисенка”, “Серце музики”, “Гей, хто має міць!”, “На Тарасовій панахиді”, “До моря”).

2. Своєрідність космічної поезії М. Вороного. (Філософський цикл “Ad astra”). Мотиви, образність, ритміка, культ краси.

3. Розвиток урбаністичної теми у творчості поета (“Звір”, “Старе місто”, “Намисто”).

4. Музичне начало в поетичній творчості М. Вороного. (“Серенада”, “Вечірні акорди”, цикл “Осокори”, “Подвійний сонет”, “Фрагмент”).

5. Художня своєрідність поеми М. Вороного “Євшан-зілля”.

Список рекомендованої літератури

1. Білецький О. Микола Вороний // Білецький О. Зібрання праць: у 5-ти томах. – К., 1965. – Т.2. – С.596-624.
2. Вервес Г. Поет повертається на батьківщину // М. Вороний. Твори. – К., 1989. – С.5-22; або: Рад. літературознавство. – 1989. – №1. – С.26-38.

3. Кислий Ф. Микола Вороний // Дніпрова хвиля. – К., 1991. – С.524-529.
4. Колесник П. Микола Вороний / До 100-річчя з дня народження поета// Укр. мова та література в школі – 1978. - №2. – С. 13-19.
5. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. – К., 1999. – С.97-109.
6. Українське слово. У 4-х книгах. – К., 1994. - Кн.1.
7. Нові імена в програмі з української літератури: Посібник для вчителя. – К., 1993. – 351 с.
8. Вороний М. Поезія. Переклади. Критика. Публіцистика. – К., 1996. – 704с.
9. Костюк Г. Микола Вороний. 80 років з дня народження / Історія Національної академії наук України (1938–1941): Документи і матеріали // НАН України. Нац. бібл-ка України ім. В. І. Вернадського: Ін-т архівознавства. – К., 2003.

V. Лірична та епічна поезія Лесі Українки

1. Жанрово-стильова своєрідність збірки “На крилах пісень”.
2. Своєрідність поезій “Забута тінь”, “О знаю я, багато ще промчить”, “Не дорікати слово я дала”, “Східна мелодія”, “Романс”.
3. Ознаки інтимної лірики поетеси (Цикл “Мелодії”: “Нічка тиха і темна була”, “Не співайте мені сеї пісні”, “Горить моє серце”, “Хотіла б я піснею стати”; поезії “О знаю я, багато ще промчить”, “Не дорікати слово я дала”, “Східна мелодія”, “Романс”, “Уста говорять: «він навіки згинув»”, “Я бачила, як ти хилився додолу”).
4. Образ Прометея у творчості Лесі Українки.
5. Художні особливості епічної поезії Лесі Українки. (“Грішниця”, “Роберт Брюс, король шотландський”, “Віла-посестра”, “В катакомбах”).
6. Риси стильової манери Лесі Українки – поетеси.

Список рекомендованої літератури

1. Українка Леся. Твори:У 2-х томах. – К., 1986.
2. Донцов Д. Поетика українського рісорджіменту // Українське слово. Хрестоматія укр. літ. та літ. критики ХХ ст.: У 4 кн. Кн.1. – К.: Рось, 1994. – С.149-183.
3. Кисельов Г.Л. Сім струн серця: Музика в житті і творчості Лесі Українки. – К.: Музикальна Україна, 1968. – 156 с.
4. Агеєва В. Поетеса зламу століть. Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації. К.: Либідь, 1999. – 264 с.
5. Филипович П. Образ Прометея в творах Лесі Українки // СІЧ. – 1996. – С. 105-108.
6. Зеров М. Леся Українка / Твори у 2-х томах. К., 1990. Т.2. – С. 76-92.
7. Вишневська Н.О. Лірика Лесі Українки: Текстологічне дослідження. К.: Наукова думка, 1976. – 294 с.

8. Мірошниченко Л. Леся Українка. Життя і тексти / Передмова Михайлини Коцюбинської. – К.: Смолоскип, 2011. – 264 с.

9. Левченко Г. Метаморфози смаку як зміна авторської художньої парадигми в ліриці Лесі Українки / Галина Левченко // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: «Філологічні науки». – Т. 4. – Випуск 10. – Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2012. – С. 114 – 120.

VI. Драматургія Лесі Українки

1. Що характеризує драматичну поему як жанр?
2. Новаторство Лесі Українки у розвитку української драматургії.
3. Втілення донжуанської теми в драмі “Камінний господар”.
4. Єдність любові та ненависті як головна проблема драми “Одержима”.
5. Національні мотиви і особливості їх художнього втілення в драматичній поемі Лесі Українки “Бояриня”.

а) Проблема національної пасивності, національної зради та національної туги;

б) Своєрідність хронотопічної організації драми.

6. Філософська основа драми-феєрії “Лісова пісня”.
7. Проблематика і її художнє втілення в драмах “Оргія” та “Кассандра”.

Список рекомендованої літератури

1. Бабій Ф. Про назву твору «Лісова пісня» та імена її персонажів // Дивослово. – 1995. – №2. – С.10-16.

2. Баранова І. О. Психологічна функція діалогу в розкритті образу євангельського зрадника (на матеріалі драматичної поеми «На полі крові Лесі Українки») / І. О. Баранова // Мова і культура. - К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. - Вип. 12. - Т. 4 (131). - С. 182-188.

3. Баранова І. О. Драматична поема «Одержима»: новий етап становлення діалогу у творчості Лесі Українки / І. О. Баранова // Літературознавчі обрії. Праці молодих учених. – К.: Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2010. – Вип. 17. – С. 170 –175.

4. Слоньовська О. “Сутужна, сину мій, вкраїнська справа...”// Українська мова та література в школі. – 1991. – №12. – С.26-35.

5. Розумний Я. Український Дон Жуан в “Камінному господарі”.// Дивослово. – 1995. – №12. – С.22-26.

6. Веретельник Р. Козачка в теремі // Слово і час. –1992. – №6. – С. 46-50.

7. Зборовська Н. Моя Леся Українка. / Ніла Зборовська // Тернопіль: Джура, 2002. – 228 с.

8. Заверталюк Н., Нарівська В. Тема руїни у творчості Лесі Українки // Вісник АН України, 1993. – №4. – С. 11-19

9. Гуменюк В. Становлення драматичного хисту Лесі Українки //СІЧ. – 1999.– №8.– С.6–11.

10. Скупейко Л. Казка і міф у драмі Лесі Українки “Лісова пісня”// СІЧ. – 2000. – №8. – С. 55–66.

11. Мержвинський В. Художня сила імені: ономапоетичний аналіз драми Лесі Українки “Кассандра” / В. В. Мержвинский // Культура народов Причерноморья. — 2004. — № 54. — С. 314-320.

12. Поліщук Я. Три смерті – три вічності. (Пошуки сенсу життя в драматичній поемі Лесі Українки “Одержима”) // СІЧ. –2001. – №6. – С.11-21.

VII. Творчість М. Коцюбинського

1. Специфіка соціальної прози М. Коцюбинського (“Він іде”, “Невідомий”).
2. Своєрідне вираження позиції автора і героїв у новелах “Подарунок на іменини”, “Дебют”.
3. Зіткнення полярних оцінок у свідомості одного персонажа (“Цвіт яблуні”, “Intermezzo”). Поліфонія відтворення почуттів.
4. Своєрідність хронотопічної організації новел “В дорозі”, “Intermezzo”, “На острові”, “Сон”, “Сміх” (майже повна відсутність історичного часу, ситуація “антракту”, втеча із щоденного часоплину, пантеїстичне прилучення до вічності, нагадування про мінливість життя, невпинність часу).
5. Синкретизм образів у творах М. Коцюбинського (“Intermezzo”, “Цвіт яблуні”, “Хвала життю”, “На острові”, “На камені”). Своєрідність пейзажу. Пленерність зображення.
6. Головні ознаки імпресіоністичної прози Коцюбинського (символіка сонячного сяйва, пленерність зображення, кольоровий психологізм тощо).
7. Проблематика твору «Що записано в книгу життя».
8. Фольклорна стихія в повісті “Тіні забутих предків”.

Список рекомендованої літератури

1. Агеєва В. П. Українська імпресіоністична проза. К: Віпол, 1994. С. 33-55; 106-151.
2. Денисюк І. О. Розвиток української малої прози к. XIX – поч. XX ст. – К.: Вища школа, 1981. – С.127-142.
3. Калениченко Н.Я. Михайло Коцюбинський:Нарис життя і творчості. –К.:Дніпро,1984.-189 с.
4. Папіш В. Барволексеми М. Коцюбинського у психолінгвістичному вимірі (на матеріалі новел «На камені», «Інтермецо») / В. Папіш // Вісник Ужгородського університету. Серія: «Філологія. Соціальні комунікації». – 2013. – Вип. 1. – С. 249 – 252.
5. Коцюбинський М. Твори: У 7 т. – К.: Дніпро, 1973-1975.
6. Єфремов С. О. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995. – С.540-545.

7. Кузнецов Ю. Б., Орлик П. І. Слідами феї Моргани. Вивчення творчості М. Коцюбинського в школі. – К.: Радянська школа, 1990.
8. Кузнецов Ю. Імпресіонізм в українській прозі кінця XIX – початку XX ст.: Проблеми естетики і поетики – К.: Зодіак-ЕКО, 1995. – 304 с.

VIII. Творчість В. Стефаника

1. Автобіографічність новел “Моє слово”, “Дорога” (метафоричність, образи дороги, життя і матері).
2. Проблема життя і смерті в новелах “Катруся”, “Похорон”, “Кленові листки”, ”Сама-саміська” (Символічні образи, віталізація смерті, роль пісні, характер конфлікту).
3. Специфічність новел про галицьке стрілецтво (“Марія”, “Сини”).
4. Засоби психологізму в новелі “Камінний хрест”, “Виводили з села”, “Стратився”.
5. Функція пейзажу та художньої деталі в новелі “Новина”.
6. Експресіоністичні тенденції у творчості В. Стефаника.
7. Аналіз статей І. Франка “Старе й нове в сучасній українській літературі”, Лесі Українки “Малорусские писатели на Буковине”.

Список рекомендованої літератури

1. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна,1995. – С.560-562.
2. Стефаник В. Твори. – К.: Дніпро, 1984. – 174 с.
3. Піхманець Р.В. Із покутської книги буття. Засади творчого мислення Василя Стефаника, Марка Черемшини і Леся Мартовича. – К.: Темпора, 2012. – 580с.
4. Грицюта М. Художній світ В. Стефаника. – К.: Наукова думка, 1982. – 200 с.
5. Недовшин Н.Г. Проблема экспрессионизма // Экспрессионизм. Сборник статтей. – М.: Наука, 1996. – С. 8-36.
6. Островська А.С. Експресіонізм у творчості Василя Стефаника. Матеріали спецкурсу. – Донецьк: ДонНУ, 2004. – 207 с.
7. Черненко О. Імпресіонізм та експресіонізм // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики XX ст. – К.: Рось, 1994. – Кн. 1. – С. 204-214.

IX. Специфіка творчості О. Кобилянської

1. Феміністичні тенденції у прозі О. Кобилянської. (“Людина”, “Царівна”, “Меланхолійний вальс”).
2. Синтез музичного та образотворчого мистецтв у художньому світі О. Кобилянської (“Восени”, “Природа”, “Битва”, “Меланхолійний вальс”, “Impromtu phantasie”, “Рожі” та ін.)
3. Специфіка антивоєнної прози О. Кобилянської.
4. Філософська спрямованість новели “Думи старика”.

5. Єдність людини і природи як основа антропологічної концепції О. Кобилянської. (“В неділю рано зілля копала”). Ознаки неоромантизму.

Список рекомендованої літератури

1. Гундорова Т. Ольга Кобилянська contra Ніцше, або народження жінки з духу природи // Ґендер і культура / Збірник статей. – К.: Факт, 2001. – С. 34-52.

2. Гундорова Т. Femina melancholica. Стать і культура в ґендерній утопії Ольги Кобилянської. – К.: Критика, 2002. – 272 с.

3. Демченко І. А. Особливості поетики О. Кобилянської. – К.: Твімінтер, 2001. – 279 с.

4. Лебедівна Л. Одвічний пошук гармонії (Три іпостасі О. Кобилянської в оповіданні «Valse Melancholique») // Слово і Час. – 2003. – №7. – С. 70-75.

5. Крупа М. “Золотої нитки не згубіть...” (Аналіз новели “Думи старика”) // Дивослово. – 1996. – №4. – С.22-26.

6. Починок Л. Ольга Кобилянська: Знайома постать у новому ракурсі// Навчальний посібник. – Кам’янець-Подільський: ПП. Мошак, 2005. – 192 с.

7. Павлишин, М. Автобіографічна персона та дарвіністська "Людина" Ольги Кобилянської [Текст] / М.Павлишин // Сучасність. – 2001. – № 4. – С. 113 - 121.

8. Павлишин, М. Авторство і авторитет: Ольга Кобилянська й канон [Текст] / М. Павлишин // Дивослово. – 2003. – № 4. – С. 14-16.

9. Баса О. “Рожі”: рондо в прозі Ольги Кобилянської / Ореста Баса. – З його духа печаттю: Зб. наук. праць на пошану Івана Денисюка. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – С. 113–116.

10. Мацяк О. Кобилянська і Шопен: без імітації / Ореста Мацяк // Парадигма. – 2013. – Вип.7. – С. 221 – 230.

11. Чопик Р. Очікуючи Його. Ольга Кобилянська: від Царівни до Цезаревича // Ростислав Чопик. Переступний вік (Українське письменство на зламі XIX – XX ст.). – Львів – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998. – С. 75-76.

Х. Мала проза Леся Мартовича

1. Як пояснити фразу Ю. Клинового: “... Мартовичева новела - це міст між Франковою новелою та новелою Коцюбинського, Стефаника і Черемшини?”

2. Розкрийте зміст тези Ф. Білецького: “... у Л. Мартовича талант виразно сатирико-гумористичний, а В. Стефаник – незрівненний трагік”.

3. Відтворення болісного процесу розорення західноукраїнського селянства в передвоєнний період в оповіданнях “Лумера” та “Мужицька смерть”.

4. Щедрінські засоби сатири й гумору в памфлеті “Винайдений рукопис про Руський край”.

5. Відтворення селянської психології у новелі “Стрибожий дарунок”, “Нечитальник”.

6. Сатиричне зображення галицької інтелігенції та чиновництва у новелах “Булка” та “Прощальний вечір”.

Список рекомендованої літератури

1. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995.– С.562-563
2. Горак Р. Д. Лесь Мартович: роман-есе. – К.: Молодь, 1990. – 176 с.
3. Клиновий Ю. Лесь Мартович // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.:У 4 кн. – Кн.4. – С.40-47.
4. Білецький Ф. М. Жанрова своєрідність сатиричної прози в українській літературі. – Дніпропетровськ, 1974. – С.13-41.
5. Мартович Лесь Твори. – К.: Держ. видав. худ. літ, 1963. – 466 с.
6. Токмань Г. Смійся разом з Лесем Мартовичем // Дивослово. – 1997. - №1. – С. 30-32.
7. Білецький Ф. Мечем сатири, гумором любові! // Українська мова та література в школі. – 1991. - №2. – С. 90-93.

XI. Життя і творчість Марка Черемшини

1. Тематика і проблематика малої прози Марка Черемшини.
2. Жанрово-стильова своєрідність творів митця (жанр поезії в прозі, художній паралелізм, контраст, засіб кінцевого висновку – узагальнення, фольклорна символіка, чітка авторська позиція).
3. Художні засоби вираження ліризму у творах «Карби», «Весна», «Туга», «Чічка», «Дід» та ін.

(суб’єктивація оповіді, ліризований пейзаж тощо).

4. Екзистенційна проблема самотності в новелістиці Марка Черемшини («Карби», «Дід», «Бабин хід», «Зведениця», «Парасочка», «Злодія зловили», «Чічка», «Туга», «Село вигибає»).
5. Художня своєрідність циклу «Село за війни».
6. Прикмети експресіонізму в прозі Марка Черемшини («Карби», «Дід», «Зведениця», «Село потерпає»).
7. Імпресіоністичні тенденції в прозі Марка Черемшини: «кольоровий психологізм», передача настрою, зорові й слухові образи, ущільнений часопростір, імпресіоністичні портретні деталі, передача вражень («Святий Николай у гарті», «Туга», «Карби», «Бабин хід», «Чічка», «Бо як дим підоймається», «Писанки»).

Список рекомендованої літератури

1. Литвин М. Побратими: про Марка Черемшину, В. Стефаника та Л. Мартовича // Україна. – 1984. - №24 . – С. 10-11.
2. Лях Т. Прикмети експресіонізму в прозі Марка Черемшини // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Вип.18.

3. Лях Т. Імпресіонізм прози Марка Черемшини // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Вип. 21.

4.Матвіїшин В. Західноєвропейська мала проза у творчості Марка Черемшини // «Покутська трійця» в загальноєвропейському літературному процесі кінця XIX - початку XX століття: [зб. наук. праць / упор. С. Хороб] / М-во освіти і науки України, Прикарпатський наук.університет ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2006. – С. 360-369.

5.Шумило Н.М. Проблеми «ліризації» української прози кінця XIX – початку XX ст. // Проблеми історії та теорії реалізму української літератури XIX – початку XX ст.: [зб. наук. Праць / відп. ред. М. Т. Яценко] / АН України Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Наукова думка, 1991. – С. 250-251.

6. Зеров М. Марко Черемшина і галицька проза // Зеров М. Українське письменство. – К.: Основи, 2002. – С. 474-485.

7. Стеф'юк І. І. Людина і війна (на матеріалі художньої та мемуарної спадщини Марка Черемшини): дис. канд. філ. наук: 10.01.01 / Стеф'юк Іванна. – Чернівці, 2016. – 215 с.

8. Ткачук М. Збірка «Карби» Марка Черемшини як вияв модерністського дискурсу української прози початку XX століття // З його духа печаттю… Збірник наукових праць на пошану Івана Денисюка. – Львів, 2001. – Т.1. – С. 88 – 93.

9. Гузар З. Поетика новели Марка Черемшини «Туга»: час і простір як композиційні детермінанти / Зенон Гузар // «Покутська трійця у загальноукраїнському літературному процесі кінця XIX – початку XX століття: [зб. наук. праць/ упор. С. Хороб]. – Івано-Франківськ, 2006. – С. 194-197.

10. Черемшина Марко. Новели; Посвяти Василеві Стефанику; Ранні твори; Переклади; Літературно-критичні виступи; Спогади; Автобіографія; Листи / Марко Черемшина. – К.: Наукова думка, 1987. – 448 с.

11.Чопик Р. Карби і кафлі Марка Черемшини. Переступний вік: українське письменство на зламі XIX-XX ст. – Львів – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998.- С. 32-55.

12.Черемшина М. Твори:у 2 т. – К., 1974. – Т. 1-2.

13.Денисюк І.О. Розвиток української малої прози кінця XIX – початку XX ст. – Львів, 1999.

XII. Мала проза О. Маковея

1. Оповідання О. Маковея з міщанського життя (“Стара мадярка”, “Клопоти савчихи”, “Нові часи”, “Мій прапрадід”). Фольклорне начало.
2. Ідейно-художній аналіз сатиричних новел О. Маковея (“Як Шевченко шукав роботи”, “Товариство для взаємного величання”, “Казка про Невдоволеного Русина”, “Вдячний виборець”, “Твір штуки”, “Виклад про крамниці”, “На суді”, “Мандоліна”, “Новітній плуг”, “Славний чоловік”). Засоби сатири і гумору.

3. Соціально-психологічні оповідання і новели (“Поза правом”, “Туга”).

4. Імпресіоністичні та експресіоністичні тенденції у збірці “Кроваве поле” (“Братання”, “Тиха година”, “Кроваве поле”, “На окопах”, “Інвалід”, “Границя”, “Вічна пам’ять”, “Хрест поміж липами”, “К.В.Д.”).

5. Риси індивідуального стилю О. Маковея.

Список рекомендованої літератури

1. Маковей О. Твори. У 2-х т. – К.: Дніпро, 1990.

2. Засенко О. Осип Маковей. – К.: Дніпро, 1996. – 238 с.

3. Білецький Ф. М. Жанрова своєрідність сатиричної прози в українській літературі. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1974. – 100 с.

4. Гонюк О. Специфіка художнього хронотопу в малій прозі Осипа Маковея // Таїни художнього тексту(до проблеми поетики тексту). – Дніпро: Ліра, 2016. – Вип.19. – С. 191-197.

XIII. Художня своєрідність прози М. Яцкова

1. Творчість М. Яцкова в оцінці літературної критики.

2. Поєднання в прозі М. Яцкова літературної традиції та елементів модернізму.

3. Стильові особливості новелістики М. Яцкова: поетика заголовків, тематика і проблематика творів, форма оповіді (на матеріалі новел «Гермес Праксителя», «Дитяча грудь у скрипці», «Душі кланяються», «Шкапа», «В казармі», «Повернення»).

4. Спорідненість прози М. Яцкова та В. Стефаника («Душі кланяються», «В казармі» та «Виводили з села», «Стратився»).

5. Інтермедіальність новели «Дитяча грудь у скрипці».

6. Елементи декадансу та химерності в прозі М. Яцкова. Функції сну, мотив смерті.

Список рекомендованої літератури

1. Мельник О. Слово, мовчання й тиша у комунікативній структурі текстів М. Яцкова // Київська старовина. — 2004. — № 3. — С. 66—78.

2. Мельник О. Модерністська антропологія смерті в малій прозі М. Яцкова. Особливості танатопоетики // Літературознавчі обрії: Праці молодих учених. — К.: Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, 2005. — Вип. 8. — С. 225—232.

3. Мельник О. Поетика простору: семантика вертикалей та горизонталей у прозі Михайла Яцкова // Слово і час. — 2005. — № 7. — С. 48—55.

4. Мельник О. Риторика тілесності у прозі Михайла Яцкова // Слово і час. – 2007. – № 10. – С. 19—28.

5. Мельник (Єлейко) О. Між кольором та ідеєю, або межа літературності літератури (На матеріалі художньої прози М. Яцкова) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2007. – № 9–10 (62 – 63). – С. 91–99.

6. Ткачук О. Наративна стратегія малої прози Михайла Яцкова // Слово і Час. – 2003. – №1.- С. 63-70.

7. Ільницький М. «Поетична концепція з музичним і малярським тлом». Творчість Михайла Яцкова // Ільницький М. На перехрестях віку: У трьох книгах. – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – Кн. ІІІ. – С. 111—256.

8. Ільницький М. Українська сецесія: етос болю (новела М. Яцкова "Діточа грудь у скрипці")// Микола Ільницький. – Слово і Час. – 2009. – №7. – С. 19–23.

9. Мельник О. Модерністський феномен Михайла Яцкова: канон та інтерпретація / НАН України, Інститут Івана Франка. – Київ: Наукова думка, 2011. – 295 с.

XIV.Життєвий і творчий шлях В. Самійленка.

1. Життя і творчість В.Самійленка
2. Художня своєрідність поезій В. Самійленка «Вечірня пісня», «Найдорожча перлина», «Елегії».
3. Сатирична поезія В. Самійленка («На печі», «Патріота Іван», «Дума-цяця», «Мрія бюрократа»).
4. Образ лжепатріота у поезії «Патріота Іван».
5. Викриття виборчої системи у вірші «Дума-цяця».
6. Сатиричний образ української інтелігенції кінця XIX ст. у творах «На печі» та «Мрія бюрократка».
7. Художні прийоми й засоби в поезії В.Самійленка

Список рекомендованої літератури

1. Бабишкін О. Володимир Самійленко // Самійленко В. Твори: В 2 т. – К., 1985. – Т. 1.
2. Бондар М. Творчість Володимира Самійленка // Самійленко В. Твори. – К., 1990.
3. Голомб Л. Особа і суспільство в українській ліриці кінця XIX - початку XX ст. – Л., 1988.
4. Іванисенко В. Поезія сорому і гніву / Віктор Іванисенко. – Поезія-2'89. – К., 1989. – Вип.2.– С. 179-184.
5. Погребенник В. Володимир Самійленко: До 125-річчя від дня народження. – К., 1988.
6. Слоньовська О. «Чоловік з ніжнмм людським почуттям»//Дивослово.–1998.- №9.- с.51-52.
7. Чорнописький М. Володимир Самійленко // Самійленко В. Поетичні твори. Прозові твори. Драматичні твори. Переспіви та переклади. Статті та спогади. – К., 1990.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Самостійне вивчення питань:

- *Розвиток модернізму в зарубіжній літературі к. XIX – поч. XX ст. за статтями:*

1) Наливайко Д.С. Про співвідношення «декадансу», «модернізму», «авангардизму» // Слово і час. – 1997. – №11-12.

2) Ніколенко О.М. Модернізм в українській та зарубіжній поезії к. XIX – поч. XX ст. // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1998. – №3. – С. 12-17.

- *Специфіка українського модернізму (за монографією С.Павличко «Дискурс модернізму в українській літературі». – К., 1999. – 447 с.)*

2. Опрацювання розділу монографії:

Неврлий М. Олександр Олесь (Бард національного відродження) К.: Дніпро, 1994. – С. 54-77.

3. Вивчення біографії В.Самійленка, М.Вороного, С.Васильченка, Л.Мартовича (за підручником «Історія української літератури к. XIX – поч. XX ст. / За ред.. Н.Й.Жук, В.М.Лесина. К.: Вища школа, 1989).

4. Прочитання та конспектування:

1. Єфремов С.О. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995. – С.532-587.
2. Білецький Ф.М. Жанрова своєрідність сатиричної прози в українській літературі. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1974. – С. 13-41.
3. Історія української літературної критики та літературознавства. Хрестоматія: У 3 кн. – К.: Либідь, 1997. – Кн. 2. – С. 116-134; 300-312.

5. Вивчення напам'ять:

- поезії «Забута тінь», поезії в прозі «Твої листи завжди пахнуть зів'ялими трояндами», одного уривку на вибір із драм «Бояриня», «Лісова пісня», «Кассандра», «Камінний господар», «Оргія», «Одержима» **Лесі Українки;**
- поезії «Для всіх ти мертва і смішна» **О.Олеся;**
- поезії «Блакитна Панна» **М.Вороного;**
- поезії «Патріота Іван» **В.Самійленка;**
- поезії «І в мене був свій рідний край» **Б.Лепкого.**

6.План-схема поетикального аналізу трьох творів (епічного, ліричного, драматичного) для студентів заочного відділення:

1. Загальні відомості про твір: час написання, місце в спадщині автора.
2. Рід, жанр(жанровий різновид). Тематика, проблематика, ідейно-тематичний стрижень.
3. Сюжет твору, особливості композиції.
4. Система образів (головні, другорядні, епізодичні).
5. Реалізація екстервентної (непрямої) форми психологічного зображення у відповідних засобах (навести цитати-ілюстрації та пояснення до них):
   -жести, рухи, міміка, поза;
   -інтонація;
   -психологічний портрет;
   -психологічний пейзаж;
   -психологічний інтер'єр;

-психологічний екстер'єр;

-психологічна деталь тощо.

Своєрідність вираження інтервентної (внутрішньої) форми психологічного зображення (проілюструвати прикладами з тексту, пояснити особливості відтворення психологічного стану персонажа):

-внутрішній діалог;

-психологічне авторське зображення (авторська розповідь);

-сни, марення;

-сповідь;

-«потік свідомості» тощо.

6. Тропіка та її функція в тексті.

7. Синтаксис (монолог, діалог, полілог, специфіка побудови речення в епічному та драматургічному тексті, фігури поетичного синтаксису в ліриці).

8. Наявні у творі ознаки того чи іншого літературного напряму або течії.

Художні тексти для обов'язкового прочитання

4. **Микола Вороний** поезія "На Тарасовій могилі", поеми "Легенда", "Євшан-зілля", поезії "До моря", "Іванові Франкові", "Пам'яті Миколи Лисенка", "Серце музики", "Ти не моя", "Краю мій рідний", "Чи пам'ятаєш?", інтимні поезії із циклів "За брамою раю", "Разок намиста"; "Гей, хто має міць!", "На Тарасовій панахиді", "До моря", філософський цикл "Ad astra", "Звір", "Старе місто", "Намисто", "Серенада", "Вечірні акорди", цикл "Осокори", "Подвійний сонет", "Фрагмент".

5. **Олександр Олесь (**"О слово рідне! Орле скутий!", "Воля! Воля? Сниться, може?..", "Замовкніть всі: великий час прийшов", "Чари ночі" ("Сміються, плачуть солов'ї..."), "Айстри", "Моїй матері", "Коли б я знав, що розлучусь з тобою" , "Пам'ятай","Приснилося, що я вернув додому", "Для всіх ти мертва і смішна", "Нащо, нащо тобі питати…" ,"О воленько, билинонька моя", драма "По дорозі в казку", "Сміється хтось, плює нам в рани", "Живи, Україно, живи для краси", "Так, як Данте любив Беатріче", "Лечу в думках над море Середземне", "Про мене ти забула", "Ти все любиш його безнадійно".

6. **Володимир Самійленко** "На печі", "Патріота Іван", "Сміливий чоловік", "Мрія бюрократа", "Дума – цяця", "Собаки", "Ельдорадо", "Ридання душі", "Українська мова (Пам'яті Т. Шевченка)", "Людськість", "Вечірня пісня", «Найдорожча перлина», «Елегії».

7. **Леся Українка** цикл "Сім струн", цикл "Кримські спогади", цикл "Мелодії": "Нічка тиха і темна була", "Не співайте мені сеї пісні", "Горить моє серце", "Хотіла б я піснею стати"; "Contra spem spero", "Уста говорять: «він навіки згинув»", "Хотіла б я тебе мов плющ обняти", "Я бачила, як ти хилився додолу", "І ти колись боролась, як Ізраїль", "Грішниця", "Мріє, не зрадь", "До мого фортепіано", поема "Давня

казка", "Віла - посестра", "Роберт Брюс – король шотландський", "В катакомбах", поезія у прозі "Твої листи завжди пахнуть зів'ялими трояндами", драми: "Бояриня", "Кассандра", "Оргія", "Лісова пісня", "Камінний господар", "Одержима", драматичний діалог "На полі крові"; "Забута тінь", поезії "О знаю я, багато ще промчить", "Не дорікати слово я дала", "Східна мелодія", "Романс", стаття "Малорусские писатели на Буковине".

8. **Михайло Коцюбинський** "Лялечка", "Persona grata", "Intermezzo", "На камені", "Цвіт яблуні", "Подарунок на іменини", "Тіні забутих предків", "Що записано в книгу життя", "Він іде", "В дорозі", "Хвала життю", "На острові", „Дебют", „Сон"(1911), "Сміх", "Невідомий".
9. **Ольга Кобилянська** "Людина", "Царівна", "Земля", "Назустріч долі", "В неділю рано зілля копала", "Битва", "Valse melancolique", "Жебрачка", "Юда", "Лист засудженого вояка до своєї жінки", "Природа", "Восени", "Impromtu phantasie", "Рожі", "Аристократка", "Думи старика".
10. **Василь Стефаник** "Камінний хрест", "Кленові листки", "Новина", "Катруся", "Сама-саміська", "Діточа пригода", "Воєнні шкоди", "Виводили з села", "Стратився", "Моє слово", "Дорога", "Гріх", "Сини", "Марія", "Нитка", "Похорон".
11. **Лесь Мартович** "Нечитальник", "Стрибожий дарунок", "Ось поси моє", "Лумера", "Мужицька смерть", "За межу", "Винайдений рукопис про Руський край", „Булка", „Прощальний вечір".
12. **Марко Черемшина** "Весна", "Святий Николай у гарті", "Злодія зловили", "Більмо", "Зведениця", "Чічка", "Село потерпає", "Зрадник", "Село вигибає", "Туга", "Карби", "Бодай їм путь пропала!", "Парасочка", "Дід", "Бабин хід", "Бо як дим підоймається", "Писанки", цикл «Село за війни».
13. **Осип Маковей** "Поза правом", "Заробок на свята", "Мій прапрадід", "Казка про Невдоволеного Русина", "На суді", "Виклад про крамниці", "Товариство для взаємного величання", "Клопоти Савчихи", "Новітній плуг", "Туга", "Кроваве поле", "Тиха година", "Хрест поміж липами", "К.В.Д.", "Братання", "Вічна пам'ять", "Границя", "Розлука", "Інвалід", "Вдячний виборець", "Мандоліна", "Як Шевченко шукав роботи", "На окопах", "Твір штуки", "Славний чоловік".
14. **Тимофій Бордуляк** "Дай, Боже, здоровля корові", "Ось куди ми підемо, небого", "Бузьки", "Жебрачка".
15. **Степан Васильченко** "Мужицька арихметика", "Осінній ескіз", "Божественна Галя", "Дощ", "Дома", "Вечеря", "З самого початку", "Басурмен", "Волошки".

16. **Богдан Лепкий** “І в мене був свій рідний край”, “Журавлі”, “Мої пісні”,”Осіння ніч на селі”, “Одинокий сиджу над рікою”, уривки з поеми “Буря”, “Вдова”, “Війна, війна!”, “В’януть квіти”, “Снишся мені”, “Заспів”, “Вона там є”, ”Чоло біле при чорній одежі”, “Недомовленеє слово”.
17. **Михайло Яцків** “Гермес Праксителя”, “Дитяча грудь у скрипці”, “Душі кланяються”, “Шкапа”, “В казармі”, “Повернення”, «Виводили з села», «Стратився».
18. **Володимир Пачовський** “Я плакав у сні, мені снилася мрія”, “Жайворонок”, “Дзвонять дзвони”, “Князь Ляборець (Міт Срібної Землі)”, “Дрижання душі ”, “Сторожа Грааля України”.
19. **Петро Карманський:** “Сам! Ні батька, ані неньки”, “Українська балада”, “Бойовий гімн Українського січового війська”, “Солодке личенько твоє”, “В моїй душі страшна порожня”, “В темряві”, “Народе мій, се ти!”.
20. **Володимир Винниченко** “Біла Пантера і Чорний Медвідь”.

Питання до іспиту

1. Література к. XIX – поч. XX ст. та національна ідея.
2. Взаємозв’язок української літератури к. XIX – поч. XX ст. із українською філософією.
3. Своєрідні риси української поезії к. XIX – поч. XX ст., естетичні погляди угруповання «Українська хата».
4. Розвиток української драматургії к. XIX ст.
5. Характерні ознаки розвитку української прози к. XIX – поч. XX ст. І. Франко про “дві генерації” в українській літературі того часу. Стаття І.Франка «Старе й нове в сучасній українській літературі».
6. Криза реалізму в українській літературі к. XIX – поч. XX ст. Загальні ознаки модернізму. Своєрідні риси українського модернізму. Естетичні погляди членів угрупування “Молода Муза”, ставлення до них І. Франка.
7. Ідейно-художня своєрідність поезії Б. Лепкого.
8. Своєрідні ознаки лірики В. Пачовського.
9. М. Вороний – поет, перекладач, публіцист, театрознавець. Літературна полеміка між І.Франком та М.Вороним.
10. Життєвий і творчий шлях О. Олеся. Риси індивідуально-стильової манери О. Олеся.
11. Специфічні ознаки поезії Лесі Українки. Жанрово-стильова своєрідність збірки Лесі Українки “На крилах пісень”.
12. Своєрідність авторської позиції у поезії Лесі Українки «Забута тінь».
13. Своєрідність інтимної лірики Лесі Українки (цикл “Мелодії”, вірші, присвячені С. Мержинському, поезії в прозі).

14. Концепція новоромантизму Лесі Українки. Образ Прометея в її творчості.
15. Художні особливості епічної поезії Лесі Українки (“Грішниця”, “Роберт Брюс, король шотландський”, “Віла-посестра”).
16. Драматургія Лесі Українки – нова сторінка в історії української літератури. Специфіка конфлікту в драмі Лесі Українки «Одержима».
17. Проблема співвідношення слова і діла в драматичній поемі Лесі Українки “Кассандра”.
18. Проблеми духовної свободи, вірності і зради у драматичних творах Лесі Українки “На полі крові” та “Камінний господар”.
19. Проблема національної пасивності, національної зради і національної туги в драмі Лесі Українки “Бояриня”.
20. Драма-феєрія “Лісова пісня” Лесі Українки. Філософська основа твору. Галерея сильних і трагічних жіночих постатей в драматургії Лесі Українки (Міріам, Кассандра, Долорес, Мавка, Оксана).
21. Жанрово-стильова своєрідність драми Лесі Українки «Оргія».
22. Складний шлях стильових пошуків М. Коцюбинського. Жанрово-стильова своєрідність новел М.Коцюбинського «На камені» та «На острові».
23. Мотив руйнування ілюзій у новелах М. Коцюбинського “Лялечка” та “Подарунок на іменини”. Зіткнення полярних оцінок у свідомості одного персонажа в новелах М.Коцюбинського (“Цвіт яблуні”, “Intermezzo”).
24. Роль психологічних деталей у новелах М.Коцюбинського «Persona grata», «Сон», «Дебют», «Цвіт яблуні». Імпресіоністичність новел М. Коцюбинського.
25. Специфіка соціальної прози М.Коцюбинського (“Сміх”, “Він іде”, “Невідомий”).
26. Стильова неповторність повісті М. Коцюбинського “Тіні забутих предків”.
27. Проблема фемінізму у творчості О. Кобилянської.
28. Жанрово-стильова своєрідність новели О.Кобилянської «Природа».
29. Своєрідність концепції «людина і земля» у романі О.Кобилянської «Земля».
30. Музичність прози О.Кобилянської. Проблематика і риси стильової манери О. Кобилянської (“Аристократка”, “Рожі”, “Природа”, “Битва”, “Думи старика”).
31. Реалізм творів О.Кобилянської про Першу Світову війну (“Назустріч долі”, “Лист засудженого вояка до своєї жінки”, “Юда”).
32. Ідейно-художня своєрідність новел О.Кобилянської «Аристократка», «Думи старика», «Жебрачка».
33. Фольклорна основа повісті О.Кобилянської «В неділю рано зілля копала».

34. Художня своєрідність ліричних поезій В. Самійленка “Вечірня пісня”, “Найдорожча перлина”, “Елегії”. Сатирична поезія В. Самійленка (“На печі”, “Патріота Іван”, “Думацяця”, “Мрія бюрократа”).
35. Засоби психологічної характеристики героїв у новелах В. Стефаника “Камінний хрест”, “Новина”, “Моє слово”, “Нитка”, “Дорога”. Проблема життя і смерті у новелах “Катруся”, “Кленові листки”, “Сама-саміська”.
36. Антивоєнні новели В. Стефаника “Діточа пригода”, “Воєнні шкоди”, “Сини”, “Марія”, “Morituri”. Зображення рекрутського життя в новелах В. Стефаника “Виводили з села”, “Стратився”.
37. Експресіоністичні тенденції у творчості В. Стефаника. О. Кобилянська про дві фарби у творчості В. Стефаника.
38. Риси індивідуального стилю Марка Черемшини. Засудження війні в збірці Марка Черемшини “Село вигибає”. Прикмети експресіонізму.
39. Тематика, проблематика, образи збірки Марка Черемшини “Карби”. Фольклорна основа творів Марка Черемшини. Екзистенційна проблема самотності.
40. Художня своєрідність прози М. Яцкова “Гермес Праксителя”, “Дитяча грудь у скрипці”, “Душі кланяються”, “Шкапа”, “В казармі”, “Повернення”.
41. Засоби психологічного аналізу в оповіданнях Т. Бордуляка “Дай, Боже, здоровля корові”, “Ось, куди ми підемо, небого”.
42. Відтворення психології селян у творах Л. Мартовича “Стрибожий дарунок”, “За межу”. Щедрінські засоби сатири і гумору у памфлеті Л. Мартовича “Винайдений рукопис про Руський край”.
43. Відтворення болісного процесу розорення західноукраїнського селянства в оповіданнях Л. Мартовича “Лумера” та “Мужицька смерть”.
44. Художня своєрідність малої прози С. Васильченка “Божественна Галя”, “Вечеря”, “З самого початку”, “Дощ”, “Басурмен”, “Волошки”, “Осінній ескіз”.
45. Еволюція світогляду О. Маковея та відбиття цього процесу у творчості митця. Своєрідність соціально-побутових новел О. Маковея “Клопоти Савчихи”, “Заробок на свята”, “Мій прапрадід”.
46. Тема, проблема та засоби художньої образності у новелі О. Маковея “Туга”. Ідейно-художня наснаженість соціально-психологічної новели О. Маковея “Поза правом”.
47. Засоби сатиричного та комічного зображення у творах О. Маковея “Виклад про крамниці”, “Товариство для взаємного величання”, “Казка про Невдоволеного Русина”, “Новітній плуг”, “На суді”, “Мандоліна”.
48. Експресіоністичні та імпресіоністичні тенденції збірки О. Маковея “Кроваве поле”.

49. Характерні ознаки української драматургії епохи модерну. Драматургічні експерименти В.Винниченка, О.Олеся.
50. Сатиричне зображення галицького чиновництва в новелах Л.Мартовича “Прощальний вечір”, “Булка”.

Рекомендована література з курсу
“Історія української літератури кінця XIX – початку XX століття”

1. Агеєва В. П. Українська імпресіоністична проза. – К., 1994. – 160 с.
2. Білецький Ф. М. Лесь Мартович. Життя і творчість. –К., 1961.–40 с.
3. Білецький Ф. М. Оповідання. Новела. Нарис. – К., 1966. – 88с.
4. Гнідан О. Василь Стефаник. – К., 1991.
5. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX ст. – Львів: Науково-видавниче товариство «Академічний експрес», 1999.
6. Жанрова своєрідність сатиричної прози в українській літературі: Навч. Посібник. – Дніпропетровськ, 1974. – 96 с.
7. Зеров М. Поезія Олеся та спроба її нового потрактування // Твори: В 2-х т. – К., 1991.– Т.2.
8. Історія української літератури кінця XIX – початку XX ст.: Підручник / За ред. Н. Й. Жук, В. М. Лесина. - К., 1989.
9. Історія української літератури XIX століття: У 3 кн. / За ред. М.Т.Яценка. – К.: Либідь, 1995-1997.
10. Історія української літературної критики та літературознавства. Хрестоматія: У 3 кн. – Кн. 2. – К.: Либідь, 1997. – С.126-134, 305-312.
11. Кузнецов Ю. Поетика прози Михайла Коцюбинського. – К., 1989.

12. Мельничук Б. І. Випробування істиною. К., 1996. – 272 с.
13. Нові імена в програмі з української літератури: Посібник для вчителя / упорядник В.Я. Неділько. К., 1993. – 351 с.
14. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. – К., 1997. – 447 с.
15. Павлишин М. Канон та іконостас. – К.: Час, 1997. – 447 с.
16. Українська новелістика кінця XIX – поч. XX ст. : Оповідання. Новели. Фрагментові форми / Упоряд. і прим. Є.К.Нахліна; Вступ. Ст. І. О. Денисюка. – К., 1989. – 688 с.
17. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики XXст. У 4-х кн. – К., 1994-1995 рр. – Кн. I, IV.
18. Филипович П. Літературно-критичні статті. – К., 1991.
19. Черненко О. Експресіонізм у творчості Василя Стефаника. – К., 1989.
20. Черненко О. Михайло Коцюбинський – імпресіоніст. – М., 1977.
21. Шумило Н. Проза Степана Васильченка. – К., 1986.

Підписано до друку 19.07.2018р. Формат 60х84/16 Папір офсетний.

Тираж 100 пр.

Видавництво «Нова Ідеологія»

49000, м. Дніпро, пр. О. Поля, 103.

Свідоцтво ДК № 191 від 20.09.2000 р.